

Συμβολή στην Κριτική της Κριτικής

1. 'Η κριτική σάν πλάστης της αισθητικής μου τείνει νά μέ εξουσιάσει. Αυτό είναι απαράδεκτο. Γι' αυτό λίγο μέ νοιάζει νά τήν τοποθετήσω σέ σωστές ή καλλίτερες βάσεις.
2. 'Η κριτική έχει ρόλο νά καθοδογεῖ, νά διαμορφώνει· καί νά αναπλάθει τά γούστα μου, ἀπόλυτα. "Όποτε ἐξαντλεῖ τά ὅρια νουθεσίας της, ἐξασκεῖται πάνω μου μιά ἄλλου εἴδους κριτική. (Χαρακτηρίζοντάς με ἀπόλυτο, αὐτοκτονώντας με, τρελαίνοντάς με κ.λ.π.)
3. 'Η κριτική θρίσκεται σ' ἓνα θανατερό σφιχταγγάλισμα μέ τό ἔργο. 'Εξαφάνιση τῆς κριτικῆς δέν μπορεῖ νά υπάρξῃ χωρίς ἐξαφάνιση καί τοῦ ἔργου, ὅπως αὐτό δημιουργεῖται σήμερα.
4. "Ετσι κι ἄλλιῶς τό ἔργο ἐμπεριέχει τήν κριτική του ἢ δέν εἶναι ἔργο. Καί ἡ κριτική του εἶναι οἱ δυνατότητες πού αὐτό τό ἴδιο προσφέρει γιά τό ξεπέρασμά του. Ξεπέρασμα ὄχι μέ τήν ἔννοια μιᾶς καλλίτερης Πιετά ἢ ἐνός πλατύτερου «'Όδυσσέα», ἀλλά μιᾶς ἄλλης Πιετά, ἐνός ἄλλου «'Όδυσσέα». "Ετσι ὥστε καί αὐτά νά πάρουν (ἢ νά μὴν πάρουν) τήν θέση πού τούς πρέπει, καί ἐγώ ταυτόχρονα νά ἀπαλλαγῶ ἀπ' τόν ἐφιαλτικό θραχνά τους.
5. Βεβαίως τό ἔργο μέ ἐνδιαφέρει λιγώτερο ἀπ' ὅτι ἡ διαδικασία ποιήσῃς του, ἀπ' ὅτι ἡ πράξη δημιουργίας του. 'Ο πυρετός τῆς δημιουργίας εἶναι πού βαφτίζει τόν καλλιτέχνη· κι ὄχι τά ἄλλα. Αὐτός ὁ τόπος εἶναι σήμερα τόσο κοινός πού μπορεῖ νά τόν παραδεχτεῖ ἀκόμα κι ἓνας καθηγητής Πανεπιστημίου.
6. "Όμως ἡ κριτική, ἔχοντας ἀναλάβει τόν χωρισμένο τομέα τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας ὅπως τό μάρκετιν ἔχει ἀναλάβει τόν ξεχωριστό τομέα τῆς διάθεσης τῶν προϊόντων, ἔρχεται νά βάλει τά πράγματα στήν θέση τους. Θά κρίνῃ αὐτή (ἡ κριτική) τί θά θεαθεῖ καί τί ὄχι, τί θά καταναλωθῇ καί τί ὄχι. Σέ παγκόσμια κλίμακα. "Ετσι ὁ Τουτανχαμών καί ἡ Τζοκόντα κάνουν τουρνέ ἀπ' τό Τόκιο μέχρι τό Λός "Αντζελες, ὅπου τρομοκρατημένοι Θεατές συνωστίζονται, καταπατοῦνται, θρίζονται, ἀγανακτοῦν καί λιποθυμοῦν γιά μιά ματιά. "Όλοι θά ἀντικρύσουν παθητικά τούς θησαυρούς τῆς τέχνης. Δέν θά ξεφύγει κανείς. "Εδῶ ἡ κριτική ἔχει φτάσει στόν κολοφῶνα τῆς διάπλασης τῶν παιδων. "Εδῶ τό γελοῖο πάει ἀντάμα μέ τό ἔγκλημα.
7. 'Η κριτική περνάει τήν κρίση της ὅπως καί τό ἔργο. "Όλο καί συχνότερα μιά ἄλλου εἴδους κριτική ἔρχεται νά μᾶς τό ὑπενθυμίσει. Μιά ζωντανή κριτική μέ δύο πλευρές: συλλογική καί ἀτομική.

8. Οί αὐθόρμητες καταστροφές ἔργων τέχνης, σέ στιγμές ριζικῶν κοινωνικῶν μεταβολῶν, εἶναι στιγμές δημιουργικῆς κριτικῆς καί μαζί καλλιτεχνικῆς ἔκφρασης. Ἐμφανίζονται στό προσκήνιο ἐκείνες οἱ δυνάμεις πού μέχρι τότε θεάζονταν τό ἔργο καί τώρα ἀπαιτοῦν νά ἐκφραστοῦν, (ἀρνητικά θά ἔλεγε ὁ εὐαίσθητος ξεχνώντας τήν πρωταρχική στιγμή τῆς δημιουργίας). Παράλληλα προσδίδουν, αὐτές οἱ στιγμές ἀρνήσης τόν ιστορικό (μεταβλητό) χαρακτήρα τοῦ ἔργου, ἀποδυναμώνοντάς το ἔτσι ἀπ' τό αὐθαίρετο, ἄφθαρτο καί αἰώνιο στοιχεῖο. (Ἀναφέρομαι στήν κριτική ὅπως αὕτη ἀσκήθηκε συλλογικά στήν Παρισινή Κομμουνά, στή Ρωσία τοῦ '17 καί παντοῦ ὅπου ὁ καταπιεσμένος, ἀπό ἀντικείμενο τείνει νά γίνει ὑποκείμενο τῆς ἱστορίας). Ἄλλου εἶδους ζωντανή κριτική: Οἱ ἀγρότες (παλιότερα στό Μεξικό, πρόσφατα στήν Πορτογαλία) ἀρνοῦνται νά συμμετάσχουν σ' ἐκπολιτιστικές ἐπιθέσεις τοῦ στυλ «μιά βραδυά μέ τόν Μότσαρτ», «μιά βδομάδα σύγχρονης ζωγραφικῆς» ἢ «μιά βδομάδα μέ σκουπίδια», ἔτσι πού τό κράτος ἀναγκάζεται νά συνοδεύει τίς καλλιτεχνικές του ἐφόδους μέ ἀποσπάσματα στρατοῦ πρὸς ἐκφοβισμόν τῶν ὑποψήφιων θανδάλων.
9. Δέν ὑπάρχει μεγαλύτερη στιγμή δημιουργικῆς κριτικῆς ἀπ' τήν ἀπαγωγή τῆς Τζοκόντα ἢ τήν ἐπίθεση ἐναντίον τῆς Πιετά. Στήν προκλητική ὑπαρξη τοῦ μουσείου καί τῶν περιεχομένων του δέν ὑπάρχουν πολλές ἐπιλογές. Στήν προσπάθειά μου νά ἀπαλλαγῶ ἀπ' τήν τρομοκρατική τους ἐπιβολή *ἀγωνίζομαι νά τοὺς ἐπιβληθῶ*.
10. Θέλω νά διατηρήσω γιά τόν ἑαυτό μου τήν αἰσθητική ἐλευθερία νά διαπαιδαγωγῇσω ὁ,τιδήποτε ἔχει τήν πρόθεση νά μέ διαπαιδαγωγῇσει. Θέλω νά διατηρήσω γιά τόν ἑαυτό μου τήν αἰσθητική ἐλευθερία νά ἀγαπήσω μόνο αὐτό πού δέν μοῦ εἶναι ξένο, μόνο αὐτό πού εἶναι δικό μου. Θέλω νά διατηρήσω γιά τόν ἑαυτό μου τήν αἰσθητική ἐλευθερία νά χλευάσω ἓνα ἔργο (καί ἰδίως αὐτό πού προσφέρεται σέ δημόσια θέα) χωρίς νά προφυλάγομαι ἀπ' τόν περαστικό διαβάτη, χωροφύλακα ἢ παπά.
11. Ζήτω οἱ Πορτογάλοι ἀγρότες πού ἀρνοῦνται νά ἐκπολιτιστοῦν.
12. Ζήτω ἡ καθολική κριτική τῆς κοινωνίας καί τῶν καλλιτεχνημάτων της, ὅπως ἐξασκήθηκε ἀπ' τοὺς κινέζους ἐρυθροφρουρούς πρὶν τοὺς βάλει χέρι ὁ Πάπας Μάο, ἡ Μαντάμ Μάο, ὁ Λίν Πιάο καί οἱ ἄλλοι.
13. Ζήτω ἡ ξέφρενη ἀνθρώπινη δημιουργία, ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε εἶδους ἐξωτερικῆ ἐπέμβαση, ἐπιταγή ἢ ἀνάγκη.

Δημήτρης Νόλλας

